

Szkolnictwo zawodowe a rynek pracy - - wyzwania, potrzeby, możliwości

Jak dostosować szkolnictwo zawodowe do oczekiwań
i wymagań rynku pracy?

Ireneusz Jabłoński
Centrum im. Adama Smitha

Białystok, 13 grudnia 2021 roku

Plan wykładu

- I. Wprowadzenie
- II. Analiza stanu obecnego i wnioski z niej płynące
- III. Dobre wzorce
- IV. Proponowany model kształcenia
- V. Rekomendacje końcowe
- VI. Postulaty wypracowane przez Zespół ds. Szkolnictwa Zawodowego przy Rzeczniku Małych i Średnich Przedsiębiorców

Główne przesłania

P R A C A

W 2004 r. w Davos postawiono diagnozę dla obecnego stulecia, że kapitał będzie podążał tam gdzie są zasoby pracy. Wcześniej (w XIX i na początku XX wieku) faktycznie ludzie podążali za kapitałem w poszukiwaniu pracy, obecnie ta tendencja się odwróciła z powodu zapaści demograficznej w naszym kręgu cywilizacyjnym.

Sam kapitał jest martwy, dopiero praca ludzka go ożywia.

Bogactwo narodowe zależy od ilości zaangażowanej pracy i efektywności jej wykorzystania.

Analizy dotyczące kształcenia zawodowego w Polsce

https://www.frse.org.pl/storage/brepo/panel_repo_files/2021/05/28/0uboiv/wykształcenie-zawodowe-srodek-2020-drogosz.pdf

<https://jbc.bj.uj.edu.pl/Content/409124/PDF/I-I-lis-miazga-ocena-jakosci-polskiego-systemu.pdf>

http://refernet.ibe.edu.pl/images/Publikacje/Spotlight_on_VET_PL_2019_final.pdf

Główne przyczyny obecnego stanu

- ▶ Rozbicie szkolnictwa zawodowego przez reformę szkolnictwa z 1999 roku
- ▶ Niezrozumienie roli gospodarki realnej (wytwórczej) w strukturze państwa
- ▶ Deindustrializacja gospodarki narodowej w pierwszej fazie przemian ustrojowych
- ▶ Niewłaściwe planowanie i finansowanie szkolnictwa zawodowego
- ▶ Zmiany kulturowe w postawach młodzieży

Wnioski z analizy obecnego stanu

► Negatywne:

- ✓ zbyt duża liczba młodzieży kształcona jest na poziomie studiów wyższych;
- ✓ niewłaściwa struktura szkolnictwa ponadpodstawowego – zbyt dużo młodzieży w liceach ogólnokształcących;
- ✓ niedopasowanie kierunków kształcenia do realnych potrzeb rynku pracy;
- ✓ łączny cykl kształcenia jest zbyt długi;
- ✓ nadmiernie rozproszone zasoby (kadra, baza dydaktyczna) i coraz częstsze braki kadry;
- ✓ zbyt rzadkie wykorzystywanie modelu dualnego – brak kultury kształcenia w tym trybie;
- ✓ brak narodowej strategii rozwoju, a w konsekwencji strategii regionalnych, definiujących obszary specjalizacji narodowej (regionalnej).

Wnioski z analizy

► Pozytywne:

- ✓ mamy dobre i złe doświadczenia w zakresie organizacji szkolnictwa zawodowego;
- ✓ dysponujemy wystarczającą wiedzą techniczną i technologiczną, aby odbudować kadrę dydaktyczną – nauczycieli zawodów;
- ✓ dysponujemy sporą, choć rozproszoną bazą materialną, służącą kształceniu;
- ✓ mamy rosnącą świadomość przedsiębiorców o potrzebie włączenia się w proces kształcenia zawodowego młodzieży;
- ✓ stosując właściwe proporcje przy implementacji możemy wykorzystać dobre, zagraniczne wzorce (np. z RFN, Szwecji, Danii, Irlandii).

Dobre wzorce z rynku niemieckiego

► Szkolnictwo zawodowe a rynek pracy - wyzwania, potrzeby, możliwości

Zarys – świadczenia systemu dualnego

Uczniowie

- 52,9 % społeczeństwa zdobywa zawód w systemie dualnym
- 92,8 % zdaje pozytywnie egzamin końcowy
- 1,32 mln. uczniów w 325 zawodach
- 4,9 % wszystkich zatrudnionych to uczniowie w systemie dualnym
- Wysoka pewność zatrudnienia (96,4 % to absolwenci kształcenia w systemie dualnym)
- Średnie wynagrodzenie dla ucznia to 908 €/miesięcznie

Pracodawcy

- 427.227 z 2,16 mln. zakładów kształci w zawodach (19,8 %)
- Kształcą co roku o 500.000 więcej nowych uczniów
- Po zakończeniu nauki przejmują 74 % absolwentów
- Rocznie inwestują w ucznia średnio 18.000 € (62 % tej sumy to wynagrodzenie)
- 70 % tej inwestycji zwraca się poprzez produktywną pracę uczniów

Państwo

- Dzieli wydatki kształcenia w systemie dualnym razem z gospodarką
- Wydatki publiczne kształcenia dualnego to: 6,84 mld. €
 - 3,07 mld. € na wydatki 1.550 szkół zawodowych
 - 2,39 mld. € to wydatki na monitoring system szkolnictwa zawodowego oraz programy pomocowe
- 7,7 mld. € to wkład gospodarki w system szkolnictwa zawodowego (Wydatki całkowite – koszty netto 2012/13; wydatki brutto = 25,6 mld. €)

Gospodarka narodowa/społeczeństwo

- ✓ Konkurencyjność małych i średnich przedsiębiorstw na rynku międzynarodowym
- ✓ Niskie bezrobocie wśród młodych ludzi w Niemczech 4,7%

Źródło: BIBB Raport danych (2019),
Federalny Urząd Statystyczny

➤ Szkolnictwo zawodowe a rynek pracy - wyzwania, potrzeby, możliwości

Zalety systemu dualnego

Uczniowie

- Zdobywają kwalifikacje fachowe, które są wymagane w późniejszym życiu zawodowym
- Otrzymują wynagrodzenie za pracę
- Uczą się w procesie pracy, przez co poznają zaplecze techniczne i procesy w realnym środowisku zatrudnienia
- Identyfikują się z zakładem pracy i swoim przyszłym zawodem
- Kwalifikują się na dalsze szkolenia zawodowe

Pracodawcy

- Zyskują kompetentnych pracowników, którzy odpowiadają wewnętrznym wymaganiom (w przeciwieństwie do kandydatów zewnętrznych)
- Zwiększają wydajność i jakość oferowanych usług i produktów
- Zyskują w średniej perspektywie z uwagi na przyuczanie do zawodu
- Uczestniczą w ustalaniu standardów kształcenia
- Oszczędzają koszty rekrutacji i te związane z przekwalifikowaniem kandydatów
- Wnoszą wkład do Społecznej Odpowiedzialności Biznesu (CSR)

Państwo

- Odnosi politycznie korzyści dzięki pozytywnemu wpływowi kształcenia dualnego na gospodarkę i społeczeństwo
- Pokrywa popyt na pracowników przy udziale gospodarki
- Dysponuje systemem szkolnictwa zawodowego potrafiącym reagować na zmiany (Postęp technologiczny)
- Potrafi skutecznie sterować systemem szkolnictwa zawodowego i gwarantuje jego jakość
- Wzmacnia już sformalizowaną współpracę z biznesem poprzez regulacje prawne
- Zyskuje wczesne wskaźniki rozwoju w gospodarce i na rynku pracy

Gospodarka/Społeczeństwo

- ✓ Wynik ekonomiczny i konkurencyjność
- ✓ Współgranie popytu i podaży (pracodawcy/pracownicy)
- ✓ Integracja ekonomiczna i socjalna młodych ludzi

Źródło: BIBB Raport danych (2019),
Federalny Urząd Statystyczny

Pięć cech dualnego systemu kształcenia zawodowego

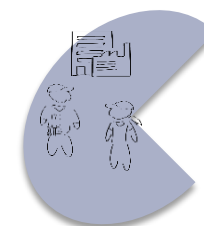
1. Współpraca polityki, gospodarki i partnerów społecznych

np. komisja egzaminacyjna, standardy kształcenia zawodowego

2. Nauka w procesie pracy

np. nauka zawodu w zakładzie pracy = 70 %

3. Akceptacja krajowych standardów

np. ogólnopryjęte standardy kształcenia zawodowego i świadectwo odpowiedniej izby

4. Wykwalifikowany personel zawodowy

np. pracownicy szkoleniowi w zakładzie pracy i nauczyciele w szkole zawodowej

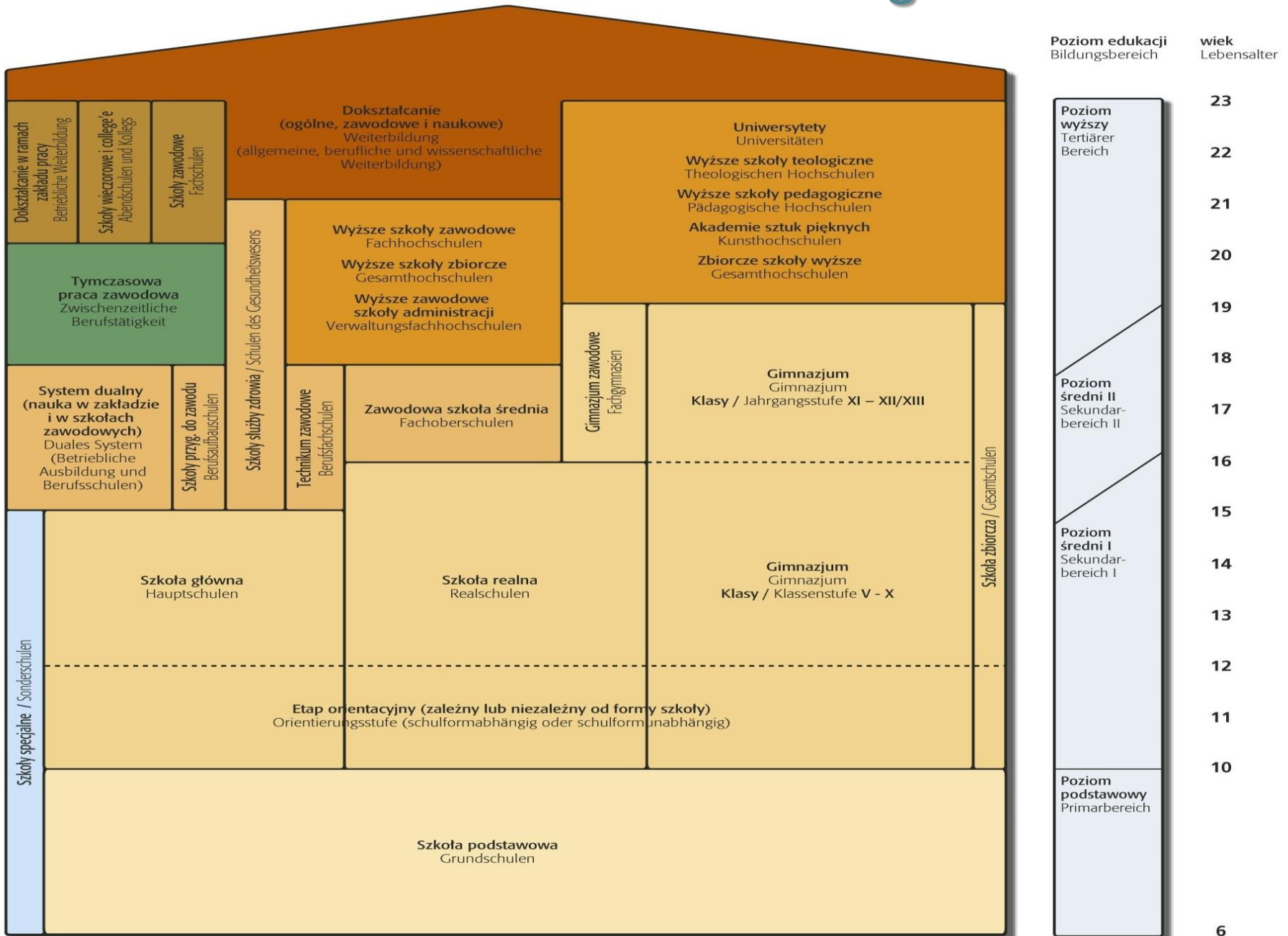
5. Instytucje naukowe i doradztwo

np. Raport Danych, Rocznik "Kształcenie Zawodowe", standardy nauki zawodu.

▶ Szkolnictwo zawodowe a rynek pracy - wyzwania, potrzeby, możliwości

Model kształcenia zawodowego w RFN

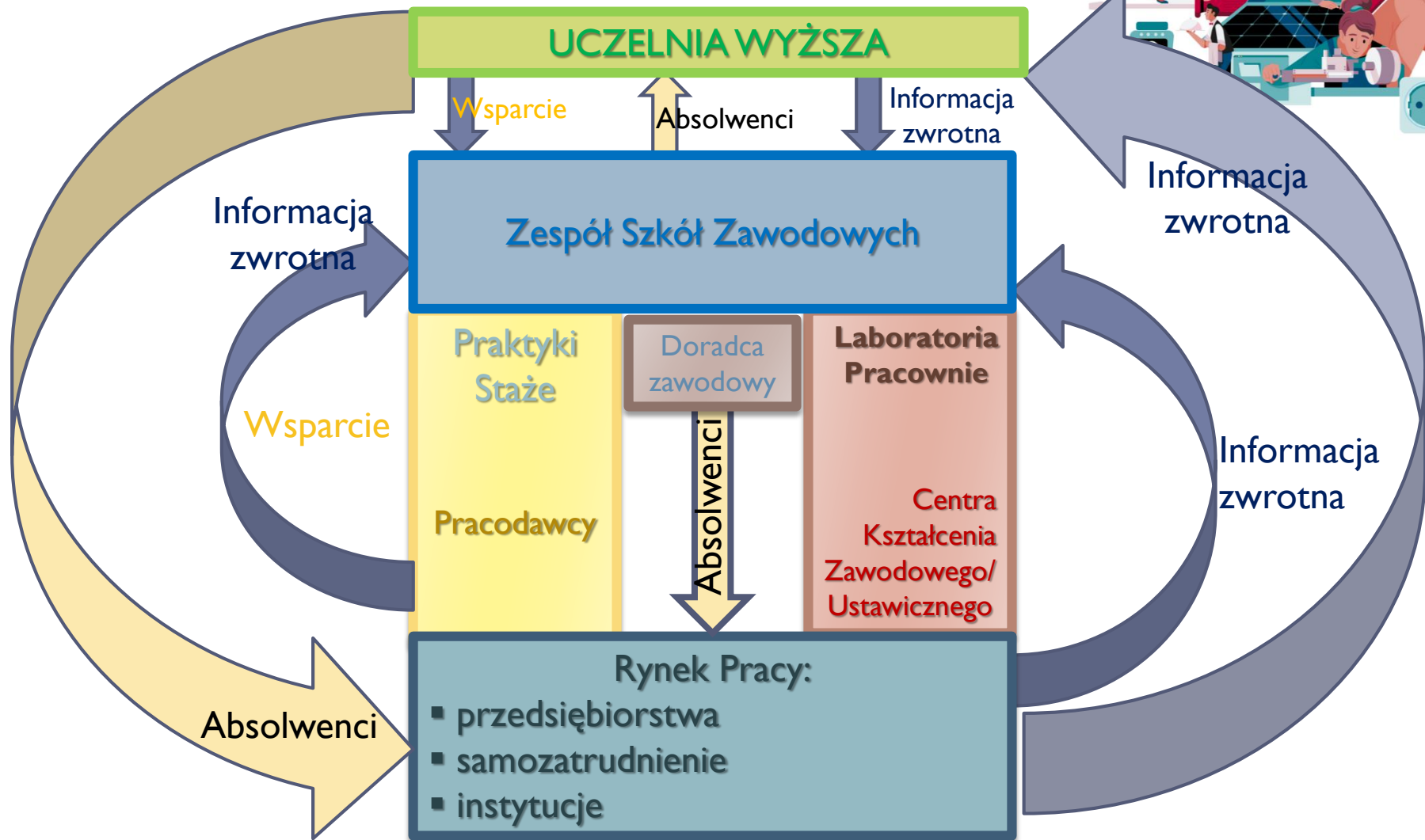

Diagnoza potrzeb krajowego rynku pracy

► Szkolnictwo zawodowe a rynek pracy - wyzwania, potrzeby, możliwości

Model kształcenia zawodowego

► Szkolnictwo zawodowe a rynek pracy - wyzwania, potrzeby, możliwości

Rola partnerów

► Zespół szkół zawodowych:

- ✓ kształci uczniów w zawodach zgodnych z bieżącymi i przyszłymi potrzebami regionalnego rynku pracy;
- ✓ zaszczepia kulturę pracy i przygotowuje do samodzielnego wejścia na rynek pracy;
- ✓ przygotowuje do podjęcia samodzielnej działalności gospodarczej;
- ✓ rozwija indywidualne kompetencje zawodowe ucznia i umiejętność pracy zespołowej;
- ✓ przygotowuje do kontynuacji nauki na studiach wyższych, przede wszystkim w Wyższych Szkołach Zawodowych;
- ✓ aktywnie współpracuje z partnerami w procesie kształcenia;
- ✓ uczestniczy w planowaniu kierunków kształcenia, monitoruje skuteczność zatrudnienia absolwentów.

Rola partnerów

▶ Uczelnia wyższa – wyższa szkoła zawodowa:

- ✓ wspiera proces nauczania poprzez:
 - ❖ skierowanie kadry naukowo – dydaktycznej,
 - ❖ udostępnienie pracowni i laboratoriów;
 - ❖ dostęp do biblioteki i prac naukowych;
- ✓ włącza społeczność szkolną do życia uczelni, np. konferencje, seminaria, koła zainteresowań, itp.;
- ✓ tworzy warunki do uzupełnienia kwalifikacji zawodowych nauczycieli;
- ✓ prowadzi wspólne programy i projekty służące podniesieniu atrakcyjności i efektywności procesu kształcenia;
- ✓ prowadzi wspólne programy promocyjne wybranych kierunków kształcenia.

Rola partnerów

- ▶ **Centrum kształcenia zawodowego/ustawicznego:**
 - wspiera proces nauczania poprzez:
 - ❖ skierowanie kadry dydaktycznej,
 - ❖ udostępnienie laboratoriów i pracowni;
 - ❖ udostępnienie innych posiadanych zasobów;
 - prowadzi grupy i koła zainteresowań;
 - tworzy warunki do uzupełnienia kwalifikacji zawodowych dla uczniów i nauczycieli;
 - prowadzi wspólne programy i projekty służące podniesieniu atrakcyjności i efektywności procesu kształcenia;
 - prowadzi wspólne programy promocyjne wybranych kierunków kształcenia.

Rola partnerów

▶ Przedsiębiorstwa:

- ✓ wspierają proces nauczania poprzez:
 - ❖ włączenie się w tryb kształcenia dualnego,
 - ❖ stworzenie możliwości przeprowadzenia praktyk – staży,
 - ❖ zaangażowanie w proces dydaktyczny kadry technicznej – praktyków życia gospodarczego,
 - ❖ udostępnienie pracowni i laboratoriów;
- ✓ wspierają materialnie szkoły, głównie przez wyposażanie ich pracowni i laboratoriów;
- ✓ prowadzą wspólne programy i projekty służące podniesieniu atrakcyjności i efektywności procesu kształcenia;
- ✓ prowadzą wspólne programy promocyjne wybranych kierunków kształcenia - zawodów;
- ✓ uczestniczą, poprzez swoje organizacje, w planowaniu kierunków kształcenia oraz monitorują skuteczność zatrudnienia absolwentów.

Piramida kształcenia dla średniej szkoły zawodowej

► Szkolnictwo zawodowe a rynek pracy - wyzwania, potrzeby, możliwości

Model kształcenia w wyższej szkole zawodowej

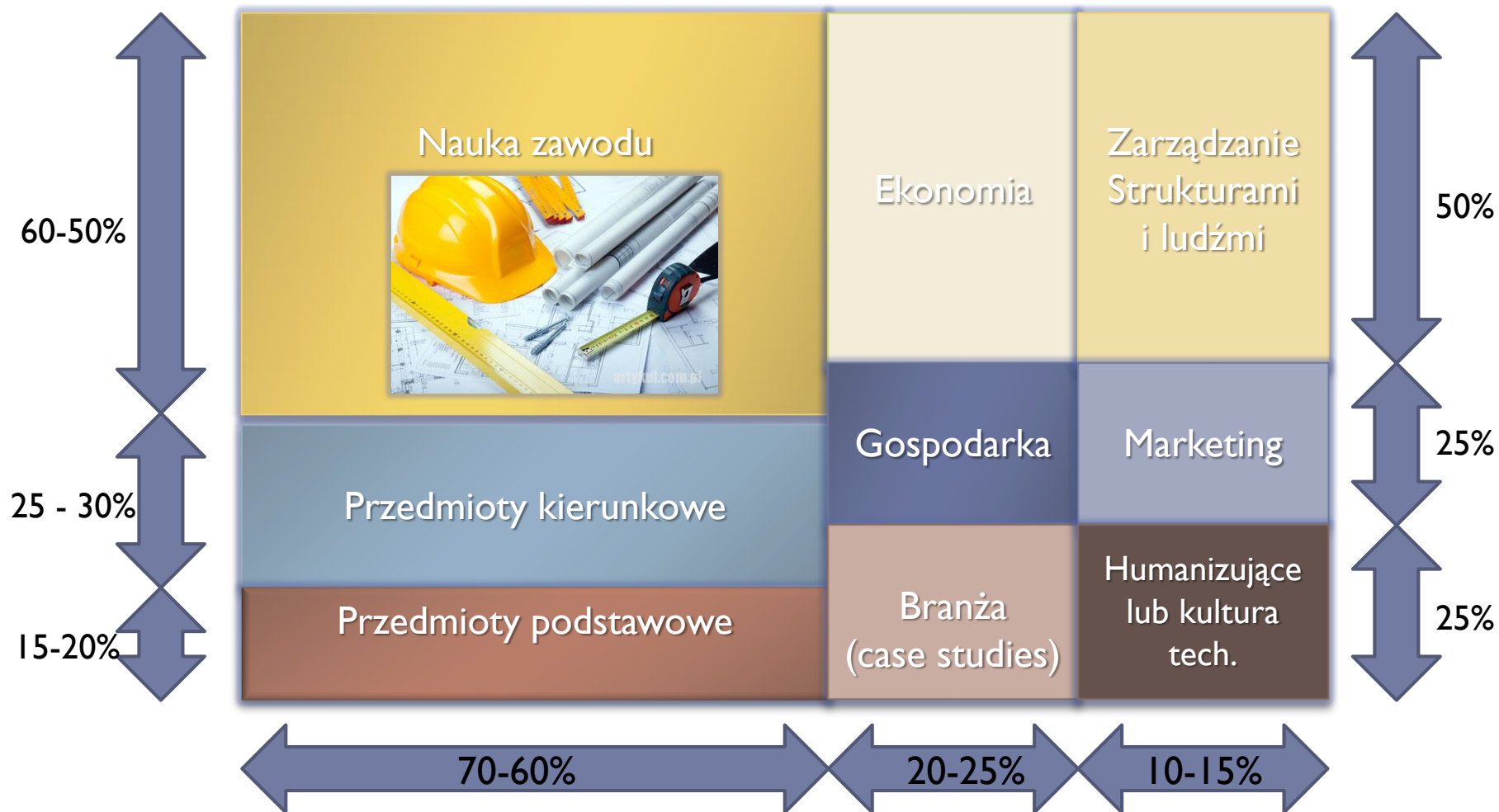

- Kształcą średni szczebel kadry zarządczej na potrzeby gospodarki narodowej.
- Zwiększa kwalifikacje zawodowe w zakresie teoretycznym i praktycznym.
- Nauczają podstaw ekonomii, ze szczególnym uwzględnieniem mikroekonomii.
- Nauczają zasad funkcjonowania przedsiębiorstwa na podstawie *case studies*.
- Nauczają zarządzania strukturami organizacyjnymi i zespołami ludzi.
- Nauczają podstawowych praw rynku i zasad marketingu.
- Poszerzają horyzonty intelektualne poprzez wprowadzenie przedmiotów humanizujących lub z obszaru kultury technicznej.

-
- ▶ Szkolnictwo zawodowe a rynek pracy - wyzwania, potrzeby, możliwości

Model kształcenia w wyższej szkole zawodowej

► Szkolnictwo zawodowe a rynek pracy - wyzwania, potrzeby, możliwości

Rekomendacje końcowe

- ▶ **Planowanie**
- ▶ **Specjalizacja**
- ▶ **Kształcenie praktyczne**
- ▶ **Współpraca**
- ▶ **Finansowanie**
- ▶ **Promocja**

-
- ▶ Szkolnictwo zawodowe a rynek pracy - wyzwania, potrzeby, możliwości

Rekomendacje końcowe

► Planowanie

Na podstawie:

- ✓ strategii rozwoju regionu,
- ✓ opinii przedsiębiorców,
- ✓ analizy rynku pracy,
- ✓ analizy otoczenia konkurencyjnego,
- ✓ własnych doświadczeń i wniosków,

planować kierunki kształcenia w cyklach 5/10/15 lat i poddawać je systematycznej ocenie oraz ewentualnej korekcie.

Rekomendacje końcowe

► Specjalizacja

Na podstawie:

- ✓ strategii rozwoju regionu,
- ✓ analizy rynku pracy pod kątem potrzeb bieżących i przyszłych,
- ✓ posiadanych lokalnie zasobów kadrowych i materialnych, doświadczeń i tradycji,
- ✓ analizy otoczenia konkurencyjnego,
- ✓ własnych doświadczeń i wniosków,

dokonać specjalizacji szkół zawodowych (branżowych i techników) na szczeblu regionu, powiatu, szkoły, pozwalającej na optymalne skoncentrowanie i wykorzystanie koniecznych kompetencji i posiadanych zasobów.

Rekomendacje końcowe

- ▶ **Kształcenie praktyczne w tym, w możliwie dużym zakresie, w systemie dualnym**

Na podstawie:

- ✓ potrzeb i oczekiwań rynku pracy (głównie przedsiębiorców),
- ✓ dobrych praktyk (wzorców),
- ✓ własnych doświadczeń i wniosków,

znacząco zwiększyć komponent kształcenia praktycznego poprzez rozbudowany program praktyk i staży w przyszłych miejscach pracy oraz zwiększenie liczby zajęć w warsztatach, pracowniach i laboratoriach urządzonych tak, aby imitowały rzeczywiste warunki pracy.

-
- ▶ **Szkolnictwo zawodowe a rynek pracy - wyzwania, potrzeby, możliwości**

Rekomendacje końcowe

► Współpraca

Na podstawie:

- ✓ dobrych praktyk (wzorców),
- ✓ analizy własnych kompetencji i aktywów, a w konsekwencji również deficytów,
- ✓ zasobów i możliwości potencjalnych partnerów,
- ✓ analizy możliwości finansowych, organizacyjnych i logistycznych,
- ✓ własnych doświadczeń i wniosków,

w procesie kształcenia zawodowego młodzieży i dorosłych podjąć aktywną i efektywną współpracę, której moderatorem powinno być technikum zawodowe lub w szczególnym przypadku szkoła branżowa.

Rekomendacje końcowe

► Finansowanie

1. Zintegrowanie funduszy dedykowanych szkolnictwu zawodowemu.
2. Przekazanie szkołom zawodowym należnej (wynikającej z obowiązującego algorytmu) kwoty subwencji oświatowej.
3. Zwiększenie wartości i elastyczności finansowania kształcenia dualnego.
4. Stworzenie ram instytucjonalnych do montażu finansowego służącego realizacji projektów edukacyjnych.
5. Równe traktowanie w dostępie do funduszy publicznych wszystkich podmiotów prowadzących szkolnictwo zawodowe.

Rekomendacje końcowe

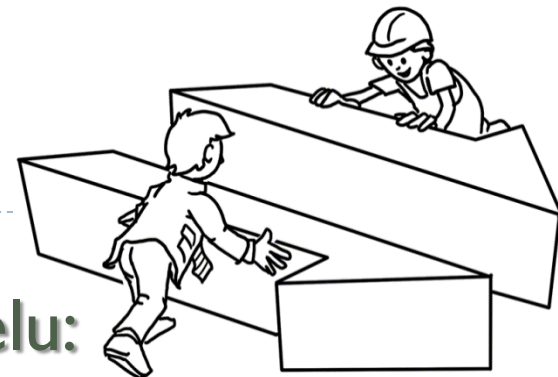
► Promocja

Na podstawie:

- ✓ strategii rozwoju regionu,
- ✓ analizy rynku pracy pod kątem bieżących i przyszłych potrzeb,
- ✓ analizy otoczenia konkurencyjnego,
- ✓ posiadanych zasobów i możliwości,
- ✓ własnych doświadczeń i wniosków,

opracować i przeprowadzić programy promocyjne, zarówno wizerunkowe (służące zmianie nastawiania mentalnego), jak i konkretnych zawodów (służące świadomemu wyborowi) w skali regionu i wybranych podregionów.

Rekomendacje końcowe

Dwie drogi dojścia do pożądanego modelu:

- A. wprowadzenie zmian systemowych na poziomie kraju – odpowiedzialni: MEiN i rząd;
- B. wypracowanie rozwiązań – modeli na poziomie regionalnym – odpowiedzialni: przedsiębiorcy (ich organizacje), władze samorządowe wszystkich szczebli i środowisko szkolne (dyrektorzy, nauczyciele, rodzice).

Postulaty wypracowane przez Zespół ds. Szkolnictwa Zawodowego przy Rzeczniku Małych i Średnich Przedsiębiorców

- ▶ Zmiana ustroju publicznej szkoły zawodowej poprzez wprowadzenie jako organu nadzorczego Rady Szkoły (w składzie po 1/3 przedstawiciele: organu prowadzącego, samorządu przedsiębiorców, społeczności szkolnej)
- ▶ Opracowanie i wdrożenie prostej, instytucjonalnej ścieżki do tworzenia i przejmowania szkół zawodowych przez samorząd gospodarczy
- ▶ Przekazywanie szkołom zawodowym należnej (wyliczonej na podstawie algorytmu) kwoty subwencji oświatowej
- ▶ Zaimplementowanie do polskiego systemu szkolnictwa najlepszych wzorców kształcenia dualnego z wiodących gospodarek europejskich
- ▶ Przeprowadzenie na poziomie krajowym promocji szkolnictwa zawodowego jako atrakcyjnej i pożądanej ścieżki rozwoju zawodowego młodzieży

-
- ▶ Szkolnictwo zawodowe a rynek pracy - wyzwania, potrzeby, możliwości

Szkolnictwo zawodowe a rynek pracy -
- wyzwania, potrzeby, możliwości

DZIĘKUJĘ ZA UWAGĘ!

Ireneusz Jabłoński
Centrum im. Adama Smitha

Białystok, 13 grudnia 2021 roku